

УДК 374.1

О.М.Дубницька, м.л.н.с.

Львівський НПЦ ПТО НАПН України м.Львів

КОМПЕТЕНТНІСНО-ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується підвищенням вимог щодо підготовки робітників і спеціалістів у професійно-технічних навчальних закладах, а тому професійна освіта сьогодення спрямовує всі свої сили на забезпечення професійної самореалізації особистості, формування її кваліфікаційного рівня, створення соціально-активного, морального, фізично здорового потенціалу, який має посідати важливе місце у технологічному оновленні виробництва, впровадженні у практику досягнень науки і техніки.

Для розуміння змісту процесу формування професійної компетентності на основі інтегративного підходу до професійно-практичної підготовки учнів ПТНЗ швейного профілю основним показником рівня кваліфікації сучасного спеціаліста є його професійна компетентність, яка розглядається як інтегральна якість особистості, через те що включає певну систему її професійних знань, умінь, навичок, засобів узагальнення різноманітних рішень у виконанні професійних завдань. Професійна компетентність передбачає оновлення знань, оволодіння новою інформацією для успішного розв'язання професійних завдань, можливостей оперувати отриманими знаннями, й здатності пристосовуватися до потреб ринку праці. Одним із найважливіших напрямів сучасної професійно-технічної освіти є компетентнісна стратегія, пов'язана з перенесенням акцентів на формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників.

Н. Г. Ничкало на підставі аналізу Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти України зауважила, що одним із основних принципів розвитку освіти є: “випереджальний характер професійної підготовки; фундаменталізація; інтеграція професійної освіти, науки і виробництва” [6, с. 423].

Дослідженню проблеми компетентнісного підходу в освіті присвятили свої праці немало вчених, зокрема: Н. Бібік, В. Безпалько, Е. Зеєр, І. Зимня, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Овчарук, О. Пометун, М. Рібаков, І. Тараненко, А. Хуторський та ін. Застосування ж інтегративного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців професійно-технічних навчальних закладів

відображено в наукових працях М. Анісімова, С. Баєва, С. Батишева, А. Беляєвої, Р. Гуревича, Н. Костюка, І. Козловської, Г. Смирнова та ін.

Метою статті є висвітлення шляхів формування професійної компетентності фахівців швейної галузі на основі інтегративного підходу.

Поняття компетентності інтегрує когнітивний, мотиваційний, етичний, соціальний та поведінковий компоненти. Бути компетентним – значить уміти мобілізувати у даній ситуації набуті знання і досвід. Компетентність не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації. Вона органічно пов'язує одночасну мобілізацію знань, умінь і способів поведінки, спрямованих на умови конкретної діяльності.

До визначення компетентності запропоновано застосувати такий провідний методологічний підхід, який інтегрує інтелектуальний, професійний, фаховий і суб'єктний аспекти, що характеризують кожну діяльність. За необхідності ці аспекти можуть компенсувати недостатню сформованість певних показників його компетентності, оскільки відсутність будь-якого з них не дозволить досягти основної мети професійної діяльності. У цьому аспекті для формування професійної компетентності майбутнього фахівця набуває значення й інтегративний підхід, особливо інтеграція теоретичної та практичної підготовки, зокрема в ПТНЗ [2, с. 7].

Оскільки професійна компетентність є динамічним утворенням, яке має відповідно реагувати на зміни в науці, техніці й виробництві, компетентнісний підхід, взаємодіючи з інтегративним підходом стає провідним. На ефективність застосування компетентнісного підходу для підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ впливають особливості контингенту, педагогічні умови, навчальне середовище, рівень готовності педпрацівників до його реалізації та співпраці зацікавлених сторін. Внаслідок цього компетентнісно-інтегративний підхід розглядається як один із важливих концептуальних принципів, який визначає сучасну методологію професійно-практичної підготовки учнів ПТНЗ швейного профілю. Адже майбутній фахівець швейного профілю повинен бути компетентним у ролі одягу в житті людини, знати історію одягу, моди, проектування, створення моделі та її виготовлення. Неможливо стати відомим дизайнером, не здобувши робітничої професії не пройшовши поступово всі сходинки від кравця, закрійника та швеї. Основним джерелом цього процесу є професійне навчання та досвід людини. Все це висуває проблеми професійної підготовки майбутнього фахівця швейного профілю, його професійного становлення і професійної компетентності.

Компетентнісно-інтегративний підхід гармонійно поєднує традиційний підхід викладання, головним завданням якого стало формування стійких знань, умінь та навичок, і особистісну орієнтовану форму навчання, метою якої є створення умов для розвитку та самореалізації кожного учня.

Позаяк, компетентність психосоціальна ознака, змінюються й підходи до викладання предметів, форми роботи, змісту освіти, оцінювання результативності роботи педагога. Це в свою чергу надає учню сили та впевненості у власній успішності, можливість ефективно взаємодіяти з навколишнім середовищем.

Компетентнісний підхід у професійній освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання.

Особистісно орієнтований підхід вимагає сприйняття як активного суб'єкта процесу свого розвитку, відповідального за особистісне зростання. Тут першочергово виступає самоцінність майбутнього фахівця, розвиток його індивідуальності, своєрідність, унікальність, де пріоритетом стає емоційно-ціннісне ставлення до самого себе та оточуючої дійсності.

Діяльнісний підхід передбачає розгляд діяльності особистості як основу, спосіб і створення відповідних умов її розвитку. Однією з головних ознак розвитку особистості визнається її здатність до творчості, продуктивної діяльності, досягнення суспільно і особистісно значущих результатів. Формуючись як майбутній фахівець, особистість оволодіває професійними навичками, основами професійної майстерності, перетворює їх на ґрунтовні вміння та навички [4, с. 105]. Майбутній фахівець швейного профілю повинен дуже багато вміти та знати, володіти міцними, ґрунтовними знаннями: вміло і компетентно визначити особливості фігури, підібрати модель, тканину, створити конструкцію і виготовити виріб. Для того, щоб пошити красивий, зручний одяг, великого значення набуває кожен етап виготовлення виробу – від ручних стібків до прасування готових виробів. Ручні стібки, машинні шви і строчки, волого-теплова обробка – основа технології виготовлення одягу. Важливе значення мають вказівки щодо підготовки виробів до примірок, їх виконання та кінцевої обробки, а також оволодіння новою технологією та сучасним обладнанням.

Взаємозв'язок загальної, політехнічної та професійної освіти, вимагає інтеграції різноциклових знань з урахуванням їх основних параметрів. Зростання значущості теоретичних знань у загальній структурі змісту освіти в умовах професійно-технічної школи викликає необхідність виділення елементів різнопредметних знань та встановлення ступеня їх інтегративності щодо інженерно-технічних знань у професійній підготовці робітників. Фахова підготовка робітничих кадрів легкої промисловості у професійно-технічних навчальних закладах здійснюється з урахуванням особливостей комплексів різнопредметних знань, що поєднують загальноосвітні та спеціальні знання. Згідно кваліфікаційної характеристики відбувається взаємозв'язок загальноосвітньої і професійної підготовки фахівців; забезпечується органічний зв'язок у вивченні всіх предметів навчального плану, видів навчання та їхнього походження; встановлюється конкретний зв'язок з предметами

загальноосвітнього, загально-технічного і спеціального циклів. Так, необхідною умовою формування висококваліфікованого фахівця швейної галузі є знання здобуті під час вивчення дисципліни „Матеріалознавство швейного виробництва”. Ця дисципліна має тісний зв’язок із такими загальноосвітніми предметами, як хімія, фізика (вивчення штучних і синтетичних волокон, процесів їх виготовлення та властивостей тощо), математика (алгебра та елементарні функції, геометрія), історія, біологія (засвоєння знань про класифікацію та властивості текстильних волокон, з яких виготовляють натуральні тканини, будову луб’яних волокон льону, коноплі, кенафу та сім’яних волокон бавовни), географія; загально технічними предметами – кресленням, образотворчим мистецтвом та спеціальними дисциплінами (технологія виготовлення одягу, обладнання швейного виробництва, основи конструювання та моделювання одягу, виробниче навчання). Уроки образотворчого мистецтва сприяють розвитку художнього смаку в майбутніх швейників при виготовлення одягу за індивідуальними замовленнями. Оскільки одяг – це своєрідна форма естетичного самовираження, останнім часом моделювання взяло на озброєння такі художні засоби вираження, як експресія лінії і кольору, висока культура ритму, принцип декоративності, заснований на сполученні різномасштабних рисунків на тканині. Під час створення технологічної моделі виробу, необхідно знати не тільки асортимент, малюнок, колір, а й пластичні властивості матеріалів. Властивості швейних матеріалів, зважаючи на призначення виробу та його конструктивні особливості, слід враховувати під час розробки конструкцій деталей, визначення режимів обробки швейних виробів на швейних машинах і пресах, підбору методів з’єднання деталей. Одяг, спроектований на подібних засадах, повністю відповідає смакам, виду діяльності чи відпочинку замовника [3, с. 25].

Особливість компетентнісного підходу у навчанні полягає не в засвоєнні готових знань, а в тому, що в них прослідковуються умови походження цих знань. Той, кого навчають, сам формулює поняття, необхідні для вирішення завдання. За цих умов навчальна діяльність набуває практично-творчий характер і сама стає предметом засвоєння. В цьому разі компетентність, виступаючи результатом навчання, не просто впливає із нього, а є наслідком саморозвитку учня, узагальненням його особистісного досвіду, що і має вплинути на якість освіти.

Компетентність як інтегральна якість суб’єкта, містить у собі професійні, наскрізні та ключові компетенції, які в подальшому проявляються у сфері професійної діяльності. Так, здатність робітника до швидкої зміни виконуваних виробничих завдань, здатність швидко освоювати нові спеціальності чи зміни в них, які виникають під впливом технічних перетворень є однією з важливих професійних якостей фахівців швейної промисловості, що формується значною мірою завдяки ґрунтовним загальноосвітнім і

загальнотехнічним знанням, які дають можливість фахівцеві виходити за вузькі рамки спеціальності.

Наскрізні компетенції формуються із загально-професійних компетенцій за такими напрямками: охорона праці та безпека життєдіяльності; інформаційні технології; фізична культура та здоровий спосіб життя людини; норми вітчизняного законодавства у професійній діяльності; основи ринкової економіки та підприємництва у професійній діяльності.

Освоєння наскрізних компетенцій сприяє: розумінню й дотримуванню норм здорового способу життя, фізичної культури людини, відповідальності за вибір способу життя; усвідомленому застосуванню правил охорони праці та безпеки життєдіяльності; набуттю вмінь з прийому, обробки, передавання та перетворення інформації; володінню масмедійними, мультимедійними технологіями, інформаційними технологіями з професії; усвідомленому застосуванню норм трудового законодавства та законів ринкової економіки і підприємництва.

Ключові компетенції – найбільш загальні здібності та вміння (психомоторні, когнітивні, соціально-особистісні, інформаційні та комунікативні), що дозволяють особі розуміти ситуацію, досягати результатів у особистому та професійному житті, забезпечують робітнику ефективну взаємодію при здійсненні професійної діяльності та міжособистісної взаємодії;

Засвоєння ключових компетенцій дозволяють робітнику швейної галузі розуміти ситуацію, досягати результатів у особистому та професійному житті, забезпечують працівнику ефективну міжособистісну взаємодію в умовах виробництва.

Ключові компетенції включають:

– психомоторні: мати стійкість до монотонності праці; володіти звуковою чутливістю; орієнтуватися у часі при виконанні простих трудових операцій; володіти тактильною чутливістю;

– когнітивні: розуміти взаємозв'язок своїх знань, упорядковувати їх, працювати з технічною літературою; оцінювати соціальні звички, пов'язані зі здоров'ям, споживанням, навколишнім середовищем; бути здатним ефективно працювати у якості підлеглого; організовувати свою роботу та нести відповідальність за її результати на рівні осмислення та виконання простих трудових операцій [5].

Професійна компетентність на основі інтегративного підходу характеризується сукупністю інтегрованих знань, умінь і досвіду, а також особистісних якостей, що дозволяють людині ефективно проектувати і здійснювати професійну діяльність у взаємодії з навколишнім світом.

У процесі навчання майбутніх фахівців швейного профілю професійні компетенції на рівні освіти трансформуються у відповідні інтегровані навчальні

модулі. Інтегрований модуль складається з теоретичного блоку знань і практичного блоку вмінь, навичок, досвіду.

Завдання теоретичної частини інтегрованого модуля – формування знань та готовності учнів до відпрацювання запланованих умінь, навичок, видів професійної діяльності. Завдання практичної частини інтегрованого модуля – формування практичних дій з метою оволодіння професійними компетенціями.

Засвоєння інтегрованого модуля передбачає впровадження модульно-компетентнісної технології навчання, яка дозволяє: оптимально сполучити теоретичну і практичну складові, інтегруючи їх. Це дає можливість надати учням необхідний обсяг знань у взаємозв'язку з практичними діями, сформувати професійні уміння, навички, досвід.

Практичне формування професійних та ключових компетенцій здійснюється на кожному уроці і неможливо відокремити в чистому вигляді опанування, наприклад, соціально-особистісних компетенцій від будь-яких професійних компетенцій.

Проте, варіюючи змістом завдань, формами та методами роботи, на деяких уроках вдається спрямовувати процес навчання на формування необхідних ключових компетенцій. Більш того, окремі предмети курсу змістовно спрямовані на формування конкретних типів ключових компетенцій – інформаційних та комунікативних. Слід зазначити, що на уроках з професійно-теоретичної підготовки та в умовах виробничого навчання за рахунок впровадження елементів модульно-компетентнісної методики отримується подвійний ефект: оволодіння професійними компетенціями фахівців швейного профілю та освоєння відповідних ключових компетенцій [1].

Таким чином, через зміст та форми роботи на уроках в учнів формуються професійні компетенції, а через них – ключові.

Отже, інтегративно-компетентістний підхід щодо професійної підготовки майбутніх фахівців швейного профілю спрямовує його професійну діяльність на формування і відтворення соціальних вимог суспільства, наповнює змістовну структуру відповідних діяльнісних процесів. Як інтегральне поняття, вона відображає досягнутий у професійній діяльності рівень майстерності, формує необхідне творче ставлення до праці, здатність до прийняття рішень та їх оцінки на основі конструктивного взаємозв'язку професійної та соціальної компетентностей.

Література:

1. Бондаренко О. А. Особливості проектування професійних компетенцій з матеріалознавства в програмах інтегрованих модулів професії «Кравець» / О.А.Бондаренко // Профтехосвіта Запоріжжя № 16 — С. 44–49.

2. Козловська І. М. Методологічні аспекти інтегративного підходу у професійній підготовці фахівців / І. Козловська // Педагогічні інновації у фаховій освіті : збірник наукових праць / [ред. кол.: М. І. Кляп (відпов. редактор), С. Г. Борзенко, Є. А. Іванченко та ін.]. — Вип. 2. — Ужгород : ЗакДУ, 2011. — С. 6–13.
3. Кріль П. М. Естетичні властивості тканин. Значення кольору в одязі / П. М. Кріль // Методичний вісник Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Львівській області. — 2006. — № 3. — С. 22—26.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность /А. Н. Леонтьев. — М. : Политиздат, 1977. — 304 с.
5. Нечіпор С. Компетентнісний підхід до підготовки кваліфікованих робітників швейного профілю / С. Нечіпор // Професійно-технічна освіта. — № 4. — С. 27—30.
6. Ничкало Н. Г. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти України / Н. Г. Ничкало // Енциклопедія освіти / [голов. ред. В.Г. Кремень] ; Акад. пед. наук України. — К. : Юрінком, Інтер, 2008. — С. 422—424.